

СУМСЬКА МІСЬКА РАДА
СУМСЬКИЙ ДОШКІЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД (ЯСЛА-САДОК)
№25 «БІЛОСНІЖКА» м.СУМИ, СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

КОНСУЛЬТАЦІЯ

**«Формування соціально-громадянської компетентності дошкільників у
різних видах діяльності»**

Перші роки життя дитини, період дошкільництва та початкова освіта вважаються чи не найважливішими періодами становлення особистості, коли закладаються фундаментальні основи всіх сфер буття. Проблема формування в дитини таких взаємовідносин з оточуючими людьми, які походили б з моральних принципів гуманізму – актуальна сьогодні як в теорії, так і на практиці виховання підростаючого покоління. У нашому суспільстві ці відносини характеризуються дружнім співробітництвом, взаємоповагою, піклуванням людей один про одного, взаємодопомогою. Саме у дошкільному віці закладаються основи соціально-громадянської компетентності дитини, визначається напрямок її розвитку і успішної адаптації у соціумі.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні наголошує, що заклад дошкільної освіти є відповідальним за процес соціального та громадянського розвитку особистості та передбачено набір елементарних знань, уявлень, практичних умінь і навичок, які гарантують дитині адаптацію до життя, здатність орієнтуватися у ньому, адекватно реагувати на явища, події, людей, сприяють організації наступності дошкільної і початкової освіти

Реалізація наступності дозволяє здійснити плавний перехід дитини від позиції дошкільника до першокласника та забезпечує створення системи безперервної освіти з урахуванням збереження самоцінності кожного вікового періоду розвитку учня; сформованості вміння вчитися як фундаментального новоутворення; спрямованості на збереження здоров'я, емоційного благополуччя і на розвиток індивідуальності кожного учня.

Формування соціально-громадянської компетентності протягом дошкільного дитинства відбувається у різних видах діяльності. Проте, кожному етапу розвитку притаманна провідна діяльність. Дидактична гра як провідна діяльність для дитини дошкільного віку має найкращі можливості для соціального розвитку дошкільника.

Дидактична гра – активний вид освітньої діяльності по імітаційному модулюванню систем, процесів та явищ з формування соціально-громадянської компетентності дошкільників.

Щоб виявити рівень розвитку соціально-громадянської компетентності дитини, необхідно провести серію діагностичних методик, що включає як спостереження за дітьми в повсякденному житті, так і створення спеціальних ситуацій.

Для діагностики рівня соціально-громадянської компетентності використовуються констатуючі методики, що дозволяють виявити особливості міжособистісних відносин дошкільників, загальний рівень засвоєної соціально-громадянської інформації, адекватність дитячої самооцінки.

Ці методи можна умовно розділити на *об'єктивні* і *суб'єктивні*. До перших відносяться ті, які дозволяють зафіксувати зовнішню сприйняту картину взаємодії дітей у групі однолітків. При цьому можна констатувати особливості поведінки окремих дітей, їх симпатії і антипатії і відтворити більш-менш об'єктивну картину взаємовідносин дошкільнят в сім'ї.

На відміну від цього, суб'єктивні методи спрямовані на виявлення внутрішніх характеристик ставлення до інших дітей, які завжди пов'язані з особливостями його особистості та самосвідомості.

Розглянемо ці методики докладніше.

Методика «Подорож у казку» (гра)

Мета: звернення до внутрішнього світу дитини, визначення рівня довіри до дорослих.

Інструкція, проводиться індивідуально з кожною дитиною *Процедура виконання:* вихователь пропонує дитині відправитись в казкову подорож разом з її улюбленою іграшкою: «Кого ми візьмемо з собою?». Розгортаючи сюжет казки, вихователь одночасно може задавати запитання: «Як ти гадаєш, їй страшно? Давай покличемо на допомогу... Кого їй слід погукати?» Звертає увагу на те: Ким стала іграшка, в кого перетворилася? З ким подружилася? До кого дитина тягнеться, на кого надіється, кому довіряє, а кому зовсім не довіряє? Кому допомагає і як? Від кого ховається, а кого по-справжньому боїться? Кличе «іграшка» на допомогу чи затаїлася? Якщо кличе, то кого? В які моменти їй погано, а в які – особливо добре?

Методика «Продовж розповідь» (діагностична гра)

Мета: визначення рівня комунікативних здібностей дитини, її бажання розширювати коло своїх друзів, налагодження стосунків з оточуючими.

Інструкція: діагностична гра проводиться індивідуально з кожною дитиною.

Процедура виконання. Вихователь звертається до дитини «Мені дуже цікаво як ти живеш у групі, з ким товаришуєш, з ким бажаєш потоваришувати. Давай с тобою пограємо. Я почну розповідь, а ти будеш продовжувати. Тільки розповідати треба дуже швидко, щоб ми змогли розповісти багато історій»,

1. (Ім'я дитини) на святі повинен розповідати віршик разом зі своїм і товаришем. Він вивчив вірш. А... що було потім.

2. (Ім'я дитини) грався у групі. Його покликкала вихователька. А ... що було потім.

3. (Ім'я дитини) чергував зі своїм другом. А... що було потім.

4. (Ім'я дитини) забруднив стіл фарбами. А ... його друг... Що було потім.

5. (Ім'я дитини) обідав. їсти більше не хотілось. Його друг... Що було потім.

Методика «Закінчи оповідання» (діагностична вправа)

Мета: визначити рівень вміння визначати соціально прийнятні та негативні вчинки, давати характеристику вчинкам, знаходити шляхи подолання конфлікту.

Інструкція: методика проводиться індивідуально з кожною дитиною.

Процедура виконання: дитині пропонують прослухати початок оповідання та спробувати закінчити його самостійно.

Завдання №1.

Два хлопчики хочуть грати однією і тією іграшкою. Що було потім?

Завдання № 2.

Антон приніс до садочка яблуко, його товариш Юра сьогодні нічого не приніс смачненького. Які події відбулися потім?

Завдання № 3

Ти завітав на дитяче свято, де нікого не знаєш. До тебе підійшла дівчинка і сказала...

Виявити рівень набутих знань, умінь і навичок дітей про соціальний світ допоможе система методів і прийомів, спеціально розроблених педагогічних технологій.

Педагогам важливо пам'ятати: дитина не повинна відчувати, що перевіряють його рівень розвитку. Тестові завдання слід давати в ігровій формі. Необхідно створити спокійну доброзичливу атмосферу. Не слід давати дитині оцінку його знань, умінь. Результати обговорюються коректно, на основі психолого-педагогічних знань про організацію педагогічного процесу. Діагностика емоційного благополуччя дитини в групі однолітків має першорядне значення, його емоційно-комфортне стан є показником оволодіння нормами і правилами. Для цього доцільно використовувати комплекс психолого-педагогічних діагностик. Щоб визначити вміння дітей розпізнавати емоційний стан по міміці дається завдання «Дізнайся настрій». Дитині старшого віку пропонується домалювати нижню частину обличчя і визначити по міміці настрій. За допомогою розрізних шаблонів-пиктограм, на яких зображені різні емоції, можна провести впізнавання емоцій, а також виявити вибірковість настроїв дитини «Склади тільки ті особи, які тобі подобаються». Або можна дати завдання «Склади ті особи, які найчастіше за все бувають у виховательки» Пильної уваги заслуговує виразна моторика дитини. Визначити особливості зовнішнього прояву емоційного стану можна по міміці.

Виявити соціально-громадянську компетентність дошкільника допоможе **картотека проблемних ситуацій**. Вирішуючи ситуацію, дитина вибирає прийнятну для себе форму поведінки і відносин з однолітками і дорослими:

1. Ти йдеш по вулиці і бачиш, що якийсь хлопчик твого віку фломастером розмальовує стіну будинку. Що ти будеш робити?

2. Ти гуляєш (з мамою, татом, бабусею, дідусем), і тобі купили цукерку. Ти її з'їв, а куди подінеш папірець?

3. Біля Могили Невідомого солдата, який загинув на війні, горить вогонь. Маленький хлопчик, вказуючи на вогонь, питає: «Що це?». Як ти йому відповіси?

4. Батьки пропонують тобі у вихідний день відправитися на екскурсію по місту. Що ти зробиш?

5. Ти з групою дітей прийшов в театр, друг запропонував тобі насіння. Як ти вчиниш?

5. Що б ти хотів дізнатися про наше місто?

Доцільно при конструюванні педагогічного процесу включати різні види діяльності дітей. У старшому віці робота проводиться протягом дня, в повсякденній діяльності, а також на спеціальних заняттях або як складова частина занять з розвитку мовлення, художньо-творчої діяльності, фізичної культури, математики, конструювання, музичного виховання. Заняття складаються з декількох частин, у них входять етюди, бесіди, творчі завдання, розв'язання проблемних ситуацій, дидактичні ігри. Реалізація змісту можлива при спільних зусиллях вихователів, музичного керівника, вихователів-спеціалістів з екологічного виховання, художньо-творчої діяльності. Необхідно використовувати різні засоби літератури, музики, природи, живопису. У плані роботи повинен простежуватися зв'язок між окремими видами і формами роботи з дітьми.

Методики з розвитку соціально–громадянської компетентності дітей дошкільного віку

Технологія формування соціально–громадянської компетентності з дітьми старшого дошкільного віку включає наступні методики.

«Постав себе на місце героя казки»

Кількість дітей 10 осіб. Час проведення 30–35 хвилин. Мета: розвивати почуття співпереживання по відношенню до інших. Обладнання: Казка «Семеро козенят», листок паперу, олівці, картинки. Зміст: діти сидять за столами по 2 людини. Перед ними чистий аркуш паперу, олівці, ілюстрації до казки. Вихователь налаштовує дітей на роботу: «Хлопці, давайте допоможемо козенята врятуватися від вовка! Тоді козенята не розлучаться з мамою ніколи!» (Пробудити в дітях почуття переживання, так як вони розуміють, що козенята не зможуть бути без мами, як діти не зможуть без своїх мам). Читає дітям казку, в процесі читання розглядають картинки, щоб краще уявити, що відбувається. Вихователь просить дітей намалювати той персонаж, на місці якого їм хотілося б опинитися. Потім ставить запитання до малюнка, наприклад: «Чому ти вибрав саме цього героя? Що б ти в ньому змінив? Як би повів себе на його місці? Ти б радів за нього або співчував йому? Якби козенята більше не побачили маму, ти б їм поспівчував або тобі все одно? »Відповіді на питання фіксуються вихователем. Після, дітей просять зображати почуття героїв, наприклад: покажіть як плачуть козенята, покажіть як злякалась їх мама, покажіть як злиться вовк, покажіть радість за козенят і за їхню маму. В кінці заняття підводять підсумки про емоційних станах дітей, вихователь пояснює дітям як потрібно поводитися в ситуаціях, коли в інших трапляється біда. Заохочує дітей.

«Товариші»

Кількість дітей від 10–25 чоловік. Час проведення 30–35 хвилин. Мета: розвивати почуття чуйності; вчити виявляти турботу щодо до товариша. Обладнання: оповідання «Три товариші», музичний супровід. Зміст: вихователь за раніше з маленькою групою дітей готують сценку уривок з оповідання «Три товариші». Звертається до дітей групи: «Зараз ми з хлопцями покажемо вам уривок з оповідання Осєєва « Три товариші ». А ви потім скажете, з ким із цих хлопців ви хотіли б потоваришувати і чому. Діти відповідають і обгрунтовують свої відповіді. Після закінчення, вихователь згадує разом з дітьми пісню про дружбу (співають). Потім просить присісти дітей за стільчики поруч з тією людиною, яка їм ближче всього (з одним). Діти розсідаються, грає пісня крокодила Гени та Чебурашки. Задає питання, наприклад: чим тобі подобається твій друг? Ти вважаєш його краще себе? Що доброго він зробив для тебе? А що ти доброго зробив для нього? Пропонує трішки пограти. Включається музика, і під музику діти виконують прохання вихователя: обійміться зі своїм другом; почухайте його за голову; потанцюйте однаково; поміняйтеся з сусідами місцями; попросіть допомоги віднести стільчик на місце і навпаки; потисніть одне одному руки; скажіть, що ви завжди раді допомогти в чому–небудь. В кінці заняття діти діляться враженнями, а вихователь заохочує їх за хорошу роботу.

«Добрий чарівник»

Кількість дітей від 10–25 чоловік. Час проведення 30–35 хвилин. Мета: розвивати щедрість по відношенню до оточуючих. Обладнання: іграшкові гроші, іграшки, цукерки, альбомні листи, олівці. Зміст: Вихователь переодягається в

доброго чарівника і приходять до дітей у гості, щоб провести з ними заняття. Вітає дітей. Діти сидять півколом на стільчиках. Чарівник представляється і розповідає навіщо він до них прибув. А прибув для того, щоб навчити дітей бути добрими і щедрими і йому потрібен гідний спадкоємець. Пропонує їм виконати деякі завдання: 1) Роздає кожній дитині гроші (іграшкові) і каже: «я дав кожному по десять рублів. На що ви їх витратите: на солодоші, іграшку або дасте своєму товаришеві, щоб він купив собі ту річ, про яку мріяв завжди? Діти мислять і приймають рішення. Пояснюють чому вирішили зробити саме так. 2) Роздає дітям чисті аркуші й олівці. Просить намалювати те, чим би вони поділилися зі своїми однолітками, і що хотіли б отримати натомість. 3) Кожній дитині роздає по цукерці і розповідає ситуацію, з якої дітям належить справитися: «Уявіть, що ви граєте в пісочниці, до вас підходить дівчинка і плаче. Починає вам говорити, що втратила свою лопатку, граючи до вас, і якщо вона не знайде, то мама дівчинку сильно насварити. У вас є лопаточка і цукерка. Як ви вступите в даній ситуації? Можливі варіанти відповідей дітей: дам їй цукерку, щоб вона не плакала дам їй лопаточку свою, а мені мама нову подарує; буду грати далі. В кінці заняття чарівник розповідає дітям як потрібно правильно чинити в ситуаціях, з якими вони зіткнулися на занятті. Робить висновки (розповідає як потрібно було діяти і як би він поступив на їхньому місці) і називає своїми учнями тих, хто вірно впорався із завданнями. Використовуючи дані заняття з дітьми старшого дошкільного віку ми вчимо їх допомагати слабким, співпереживати товаришеві в скрутну хвилину, бути чуйними на прохання однолітків і бути щедрими.